

**KOHTUTE HALDAMISE NÕUKOJA
SAJA KUUENDA ISTUNGI
PROTOKOLL**

Justiitsministeerium, Tallinn

20. september 2019. a

Kohalviibijad

KHN-i liikmed ja asendusliikmed:

Villu Kõve, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Ivo Pilving, riigikohtunik
Tanel Saar, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik
Iris Kangur-Gontšarov, Harju Maakohtu kohtunik
Piia Jaaksoo, Pärnu Maakohtu kohtunik
Jaanus Tehver, Eesti Advokatuuri esimees
Marju Agarmaa, Õiguskantsleri Kantselei, õiguskantsleri vanemnõunik
Paul Puustusmaa, Riigikogu põhiseaduskomisjoni esimees
Peeter Jerofejev, riigikohtunik (asendusliige)
Heili Sepp, Viru Maakohtu kohtunik (asendusliige) (võttis osa päevakorrapunktide 6–9 arutelust)
Liis Arrak, Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik (asendusliige)

Teised osalejad:

Tiina Pappel, Tartu Ringkonnakohtu esimees
Villem Lapimaa, Tallinna Ringkonnakohtu esimees
Sirje Kaljumäe, Tartu Halduskohtu esimees
Kristjan Siigur, Tallinna Halduskohtu esimees
Liivi Loide, Tartu Maakohtu esimees
Astrid Asi, Viru Maakohtu esimees
Tiina Ereb, Tartu Ringkonnakohtu, Halduskohtu ja Maakohtu kohtudirektor
Hans Moks, Harju, Viru ja Pärnu Maakohtu, Tallinna Ringkonnakohtu ja Halduskohtu kohtudirektor
Virve Altuhova, Tartu Maakohtu kinnistus- ja registriosakonna kohtudirektor
Kerdi Raud, Riigikohtu direktor
Karin Leichter-Tammisto, Riigikohtu esimehe nõunik
Kristi Kirsberg, Riigikohtu kommunikatsiooniosakonna juht
Raivo Aeg, justiitsminister
Viljar Peep, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika asekanstler
Kaidi Lippus, Justiitsministeeriumi kohtute talituse juhataja
Küllli Luha, Justiitsministeeriumi kohtute talituse analüütik
Lagle Zobel, Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik
Margit Lauri, Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik (võttis osa päevakorrapunktide nr 6–8 arutelust)
Kai Härmand, Justiitsministeeriumi õiguspoliitika asekanstler (võttis osa päevakorrapunktide 5–6, 8–9 arutelust)
Kristel Siitam-Nyiri, Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika asekanstler
Helen Kranich, Justiitsministeeriumi avaliku õiguse talituse nõunik (võttis osa päevakorrapunkti 9 arutelust)

Juhatas: Villu Kõve, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Protokollis: Signe Talalaev, Justiitsministeeriumi kohtute talituse nõunik

Algus: 20.09.2019. a kell 11.04

Lõpp: 20.09.2019. a kell 15.58

Istungi päevakorras on:

1. **29.05.–30.05.2019. a KHN-i 105. korralise istungi protokollki kinnitamine** – Riigikohtu esimees Villu Kõve
Otsuse projekt: KHN kinnitab 29.05.–30.05.2019. a KHN-i 105. korralise istungi protokollki Materjalina lisatud protokoll.
2. **Arvamuse andmine Riigikohtu kohtunike vabadele ametikohtadele kandideerivate isikute kohta – KS § 41 lg 3 p 1 alusel** – Riigikohus
Otsuse projekt: KHN avaldab Riigikohtu kohtunike vabadele ametikohtadele kandideerivate isikute kohta arvamust
Materjalina lisatud elulookirjeldused
3. **I ja II astme kohtute eelarvega seotud küsimused – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Viljar Peep, Kaidi Lippus
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks
Materjalina lisatud I ja II astme kohtute 2020.a eelarve piirsummad
4. **Määruse „Kohtunike valveaja lisatasu“ kehtestamine – KS § 41 lg 1 p 14 alusel** (jõustub 01.01.2020) – Justiitsministeerium, Kaidi Lippus
Otsuse projekt: KHN annab nõusoleku JM määruse „Kohtunike valveaja lisatasu“ vastavalt kehtestamiseks
Materjalina lisatud eelnõu projekt ja seletuskiri
5. **Ülevaade kohtuarendustoimkonna tegevustest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Viljar Peep, Lagle Zobel
Otsuse projekt: KHN avaldab arvamust väljatöötamiskavatsuse (VTK) ja kavandatava eelnõu osas
Materjalina lisatud memo, VTK ja eelnõu esialgne kavand
6. **Digitaalse kohtutoimiku pidamisele üleminek – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Margit Lauri
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks
Materjalina lisatud memo
7. **Ülevaade töökoormusmetoodika põhimõtete arengutest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Külli Luha
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks
Materjalina lisatud memo
8. **KIS ühtse täitmise kokkulepete muudatuste heaks kiitmine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Külli Luha
Otsuse projekt: KHN kiidab heaks KIS ühtse täitmise kokkulepped
Materjalina lisatud memo ja KIS ühtse täitmise kokkulepped
9. **Kohtumenetluse võimalikud erisused massilise sisserände olukorras – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, avaliku õiguse talituse nõunik Helen Kranich ja õiguspoliitika asekanstler Kai Härmand
Otsuse projekt: KHN avaldab arvamust
Materjalina lisatud memo

Päevakorra muutmist ei toimunud ja päevakord kiideti heaks.

1. **29.05.–30.05.2019. a KHN-i 105. korralise istungi protokollki kinnitamine** – Riigikohtu esimees Villu Kõve

Protokollile ei ole kellelgi täiendusi ning KHN-i protokoll kiidetakse heaks.

Otsus: KHN kinnitab 29.05.–30.05.2019. a KHN-i 105. korralise istungi protokollki

2. Arvamuse andmine Riigikohtu kohtunike vabadele ametikohtadele kandideerivate isikute kohta – KS § 41 lg 3 p 1 alusel – Riigikohus

Riigikohtu kohtunike vabadele ametikohtadele kandideerijad on:

- 1) **Heili Sepp**
- 2) **Laura Feldmanis**
- 3) **Sten Lind**
- 4) **Juhan Sarv**
- 5) **Anti Aasmaa**
- 6) **Meris Sillaots**

Riigikohtu kohtuniku vabale ametikohale kandideerivad isikud tutvustavad end ning seejärel esitavad KHN-i liikmed küsimusi.

Lahkuvad kõik kandideerijad.

KHN-i liikmetelt küsitakse arvamust Riigikohtu kohtuniku vabale ametikohale kandideerivate isikute kohta.

Otsus: KHN avaldab Riigikohtu kohtunike vabadele ametikohtadele kandideerivate isikute kohta arvamust

3. I ja II astme kohtute eelarvega seotud küsimused – KS § 41 lg 3 p 4 alusel –
Justiitsministeerium, Viljar Peep, Kaidi Lippus

R. Aeg annab teada, et riigieelarve seaduse eelnõu kiidetakse heaks valitsuse 24.09.2019 istungil. Positiivne sõnum on, et tagatakse seadusega ettenähtud palgad ning KRAPS-ist ja KRAPS-iga seotud eriseadustest tulenevad nõudeid tuleb täita.

V. Peep märgib, et seega üldkuludes kasvavad majandamiskulud ja personalikulud kohtujuristide palga, kohtunike palga ja eripensionide indekseerimise võrra. Kohtute vahel eelarve jaotuse osas on kohtu esimehed nõus proovima kohtute õigusemõistmise tugitegevusi koondama ja nende muudatusega minnakse vaikselt edasi. 2020. a on plaanitud mõnede ühiste ametikohtade tekitamine (nt andmekvaliteet, töökeskkond, infotehnoloogia, andmekaitse) ning teine samm on mõned õigusemõistmist kaugemalt toetavad teenused kohtutes üheks üksuseks koondada (arhiiv, tõlketeenistus, kordnikud, käskjalad-autojuhid, finantsüksus). Kohtute üldelarves on vastava üksuse majandamis- ja personalikulud eraldi välja toodud selle kohtu juures, kus see üksus asuma hakkab. Majandamiskuludes toimus muudatus seose sellega, et kohtute avalike suhete võrgustikku hakkab vedama Riigikohus ja sellega seonduv raha läheb Riigikohtu eelarvesse.

K. Lippus märgib, et majandamiskulud kasvavad 56 000 eurot, kuid eelduslikult kulub see raha kohtunikega seotud erisoodustusmaksu katteks, sest sel aastal selgus, et arvestuslikest vahenditest ei tohi erisoodustusmaksu maksta.

P. Jaaksoo toob välja, et koguaeg on olnud üleval teema, et ametnike palgad on väikesed ning uurib, kas ametnike palgatõusu osas on ette näha mingit perspektiivi.

V. Peep märgib, et ametnike palgatõusuks riigieelarvest lisaraha ei eraldata, kuid ehk saab palku tõsta ühisteeristuste loomise kaudu.

K. Lippuse sõnul saavad 2020. a palgad tõusta, kui kohtutes vähendatakse ametnike arvu ja leitakse paremaid tööprotsesse.

K. Raud märgib, et eelmine kohtujuhtide nõupäev toetasid kohtujuhid, et kohtujuristide koolitamist võiks hakata süsteemselt Riigikohtu juures korraldama, kuid ministeeriumi sõnum oli, et vahendeid selleks eriti pole. Seega uurib ta, kas nimetatud majandamiskulude kasvu võiks kaaluda ühe võimaliku lisaallikana kohtujuristide koolitamise tarbeks.

K. Lippus sõnul, kuivõrd kohtunike erisoodustuse maksmise reeglid olid mitmetele asutusele ootamatud, siis tuleb kate leida ametnike palgafondist ning majandamiskulusid annab sinna ümber tõsta, et tulla muudatusega toime ametnike olukorda halvendamata. Seega lisandunud majandamiskuludest koolitusraha täiel määral kindlasti ei leia.

V. Kõve märgib, et kuigi Riigikohus on seni ka kohtujuristidel võimaldanud kohtunike koolitustel osaleda, siis tegelikkuses ei ole Riigikohtul praegu selle valdkonnaga tegelemiseks seadusest tulenevat pädevust ega kohustust ja ka rahalisi vahendeid ning uurib, mida siis teha saab.

K. Lippus märgib, et nõupäeval leiti, et on tänuväärne, et Riigikohus on kohtujuristide koolitamisega tegelenud ja valdkond tõsteti prioriteedina esile. Kohtute vahel ei ole veel hakatud eelarvet jaotama, kuid kohtujuristide täiendava koolitamise vajadusega arvestatakse eelarve projekti koostades.

K. Raud selgitab kunagist kokkulepet, et kui kohtunike koolitustel on vabad kohad, siis saavad kohtujuristid seal osaleda. Täna ollakse aga jõudnud sellesse olukorda, kus kohtujuristid on eraldi suur sihtgrupp, kes tegelikult tahavad eraldi endale suunatud koolitusi ja selle olukorraga ei olda enam rahul. Tänapäevaste vahenditega kohtujuristidele suunatud koolitusi tagada ei suudeta. Kuivõrd enamus kohtunike koolitusel osalejad on kohtujuristid, siis on küsimus, kas see võtab üle kohtunike koolituse. Nii ei täida Riigikohus enda kohustust tagada kohtunikele täiendkoolitust ja saata neid vastavatele koolitustele ka välismaale.

R. Aeg on saanud infot, et kohtunikud ei ole väga initsiatiivikad koolitustel osalema ning uurib, kas ei saa teha seega sisemist tasandust, ehk tehagi eraldi koolitused kohtunikele ja eraldi kohtujuristidele.

V. Kõve sõnul on küsimus, kellele koolitust suunatakse. Seadus ütleb, et täna koolitab Riigikohus vaid kohtunikke ning ministeerium koolitab kohtujuriste. Riigikohtul pole kohtujuristide koolitamise vastu midagi, aga rahalisi võimalusi on selleks vähe. Riigikohus ootab ministeeriumi arvamust: küsimus on, kas süsteemis annab midagi ümber jagada või mitte ja pikemalt on küsimus, kui palju kohtujuriste vaja on.

K. Raud täpsustab, et Riigikohtul ei ole seni õnnestunud lisaraha saada ka RES protsessis. Oskuskoolitused on kohtunike poolt siiski täis broneeritud ja sinna kohtujuristid ei saa.

R. Aeg selgitab, et täna on jõutud selleni, et kärpeid ei ole olnud ja edasi minnakse sama eelarve baasiga, mis ei tähenda, et järgmine aasta jääb samuti nii. Tuleb mõelda, kuidas ressursi paremini optimeerida – võib olla tulebki millestki loobuda.

K. Lippus täpsustab, et 2020. a riigieelarve seaduses Justiitsministeerium Riigikohtule koolituste läbiviimiseks ühest eelarvest teise raha ei tõsta. Seni, kuni Riigikohus ei ole seadusega vastutav kohtujuristide koolitamise eest, saab tellida kohtujuristidele täiendavaid koolitusi Riigikohtult lepingu alusel.

V. Kõve toob välja, et ka koolitusnõukogu viimane otsus oli, et toetatakse seaduse tasemel kohtuametnike koolituse Riigikohtule toomist ja siis on selge alus vastavate rahaliste vahendite saamiseks.

L. Loide täpsustab, et kohtujuhtide nõupäeval toodi erilise vajadusena välja vanemkohtujuristide koolitus.

R. Aeg leiab, et võib olla tuleks koolituste ulatust laiendada ja hakata rohkem kasutama ühiskoolitusi, kus käivad koos nii kohtunikud, prokurörid kui advokaadid. See võimaldaks leida koolitusteks ühisosa näiteks kriminaalõiguse valdkonnas.

V. Kõve sõnul on seda arendatud, kuid need koolitused on enamasti olnud kitsamatel teemadel. Kõve leiab, et teemaga tuleb edasi tegeleda.

T. Pappel märgib, et ilmselt Tartu kohtumaja renoveerimiseks hetkel raha ei ole, kuid uurib, kas renoveerimine on teadmatusse edasi lükkunud.

R. Aeg sõnul on regionaalhalduse ministriga räägitud, kelle valitsemisalas RKAS on, ning on uuritud, kas asi on edasi liikunud. Praeguseks ei ole suudetud reaalselt aastaarvu paika panna, millal

renoveerimisega alustatakse, kuid teemat ära unustatud ei ole. Tingimus oli, et Kalevi maja renoveeritakse, kui ministeerium loobub taotlemast Veski tn maja ringkonnakohtule.

T. Ereb vahendab kõige hilisema info, et kohtumiselt RKAS-i esindajatega on saadud sõnum, et Kalevi maja on juhtimiskavas prioriteet ja renoveerimine tuleb arutusele septembri lõpus või oktoobri alguses. Kui ministeerium toetab Kalevi maja prioriteeti ja see tõuseb juhtimiskavas kõrgele kohale, siis on võimalik, et järgmine aasta hakatakse tegutsema.

R. Aeg märgib, et ministeerium toetab seda kindlasti.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks

4. Määruse „Kohtunike valveaja lisatasu“ kehtestamine – KS § 41 lg 1 p 14 alusel (jõustub 01.01.2020) – Justiitsministeerium, Kaidi Lippus

K. Lippus võtab päevakorrast maha taotluse hääletada määruse kehtestamise osas. Eelnõud arutati kohtujuhtide nõupäeval ning küsimusi tekitab punkt, mille kohaselt võib igas maakohtus korraga olla valves kuni neli kohtunikku ja halduskohtutes kuni kaks kohtunikku, põhjusel, et suure tööpiirkonnaga maakohtutes (nt Pärnu ja Tartu Maakohus) võib valveaja korraldamine ainult nelja kohtunikuga olla keeruline. Nõupäeval leiti, et korraga valves olevate kohtunike arvu jaotust kohtute vahel võiks eelnõus muuta. Teemat arutatakse uuesti 5. novembri kohtujuhtide nõupäeval ning lepatakse kokku kohtujuhtide ühine seisukoht, mida detsembri KHN-s kinnitada. Detsembri arutelu peaks olema kiire ja formaalne heakskiitmine, et eelnõu saaks 1. jaanuarist jõustuda.

Kohtuniku õigus saada valves oldud aja eest lisatasu tuleneb eelmisel aastal vastu võetud seadusest ning määrusega kaasnevad kulud on arvestatud vastavalt seaduseelnõu seletuskirjas märgitud kuludele. Selge seisukoht on, et Justiitsministeeriumil ei ole valmisolekut määrusega kohtunike koguarvu ja sellega kaasnevaid kulutusi tõsta, sest riigieelarves ei ole suurema kuluga arvestatud.

S. Kaljumäe märgib, et problemaatiline võib olla kord kvartalis lisatasu maksmine, kuna see hakkab mõjutama puhkusetasusid.

K. Lippus täpsustab, et hetkel on lähtunud Prokuratuuris kasutusel olevast süsteemist, kus arvestuse lihtsustamiseks makstakse tasu neli korda aastas. Teemat arutatakse kohtujuhtide nõupäeval.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks. Teemat arutatakse uuesti KHN-i detsembri istungil.

5. Ülevaade kohtuarendustoimkonna tegevustest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Viljar Peep, Lagle Zobel

V. Peep märgib, et seaduseelnõu väljatöötamiskavatsus (VTK) on kooskõlastusringile saadetud ning KHN materjalide hulgas on ka eelnõu esialgne projekt. Esiteks on mõtte anda ringkonnakohtu esimeestele kohtusüsteemis hoovad erakorraliselt ja ajutiselt töövoogusid esimese astme kohtute vahel ümber jagada. Ümberjagamise on seotud töökoormuse hindamisega. Ümber ei jagata avatud asju, vaid kohtusse tulnud töövooge mingite tunnuste alusel (eelkõige näiteks kirjalikus menetluses olevad asjad) põhiseaduse raamides. Jagamine peab olema paindlik. Eesmärk on teemaga liikuda edasi nii kiiresti kui võimalik ja katsetada, kuidas see tegelikkuses toimiks. Kui selgeks saavad mingid kindlad töövood, siis on võimalik seaduse tasandil mingeid erisusi kaaluda (nt üle-eestiline jagamise kategooria, lisaspetsialiseerumise kategooria, erikohtualluvus). Kohtujuhtide nõupäeval räägiti ka maakohtutest halduskohtutesse ja halduskohtutest maakohtutesse asjade ümberjagamisest. Näiteks saaks massimmigratsiooniga seotud asju jagada halduskohtutest maakohtu kriminaalkohtunikele ning maakohtutest halduskohtutele võiks jagada näiteks psühhiaatrilise ravi ja hoolekandetasutusse paigutamise asju.

Teine mõtte on luua võimalus kohtunike menetluslähetuks. Eelnõu projektis on hõlmatud ka kinnistus ja registriasjade menetlemine, kus praktika on ebaühtlane. VTK-s tehtud ettepanek, et Tartu Maakohtu kinnistus- ja registriosakonna kohtunikuabide määruste määruskaebuste lahendamine koonduks samuti

Tartu Maakohtu ühtse juhtimise alla, ei ole töökoormuse mõttes suur, aga võiks aidata kaasa kvaliteetsemale menetlusele.

Räägitud on ka eraldi menetlusabi või eestkostejärelevalve osakondade loomisest, mille osas tekkisid arutelu käigus praktilised probleemid ning need jäetakse seega praegusest minieelnõust välja. Sellistes abistavates üksustes võiksid olla iseseisva pädevusega menetlejad, kes kohtuniku kontrolli all teeksid asjaomaseid kohtumääruseid. Täna on sellised menetlejad valdavalt kohtunikuabid registrite valdkonnas.

Järgmine kohtute seaduse muutmise eelnõu võiks hõlmata osakondade loomist ja kohtujuristi ning kohtunikuabide ametiga seonduvat. Toimikond saab uuesti kokku septembri lõpus ja vaadatakse, millega teist minieelnõud sisustada.

I. Pilving ei toeta sellisel kujul maa ja halduskohtute vahelise pädevuse muutmist. Haldusasjade arutame halduskohtus on kindel põhiseaduslik garantii, et haldusasjadega ei tegeletaks teisejärgulisena. Tuleb jääda eraldi halduskohtute juurde. Ümberjagamist kavandatakse küll erakorralise meetmena, kuid soovitatav paindlikkus võib jätta võimaluse hakata seda tihedamalt kasutama ning muid vahendeid ei otsitaks. Haldusasjade arv jääb alati tsiviil- ja kriminaalasjadega võrreldes väiksemaks. Erakorraliste sündmuste korral kasutatavate võimaluste peale võib mõelda, aga see vajab olulisemalt täpsemat regulatsiooni ning erandid tuleb seaduse tasandil ära piiritleda, mitte KHN-is otsustada.

V. Kõve märgib, et ümberjagamisest ei tohi sõltuda asja lahendamise tulemus, kuna menetlusreeglid ja arusaamad on maa- ja halduskohtutes erinevad. Samas mõnab Kõve, et tsiviilkohtumenetluses on asju, kus sarnasus haldusega on olemas (nt kinnisesse asutusse paigutamine). Ettepanek on tegeleda sellega, et pikemas perspektiivis tõstetaks asju ringi permanentset ja ühtlustataks koormust seaduse tasandil. Tuleks otsida asjad, mida võib halduskohtule püsivalt üle anda.

V. Peep täpsustab, et haldus- ja maakohtute vaheline ümberjagamine tähendaks seadusesse sisse toodud selgeid erandeid, millal sellist erandlikku olukorda võiks kohaldada. Maakohtute vahel ja halduskohtute vahel asjade ümberjagamisel ei kitsendataks ringkonnakohtu esimeeste jagamispädevust.

P. Jerofejev leiab, et kohtuniku menetluslähetust võiks tõesti võimaldada. Meeldib veel mõte teha üks maakohus, kuna siis langeks probleemid ära ja asju saaks üle Eesti ühtlaselt jaotada. Jerofejev ei nõustu lahendusega, et ringkonnakohtu esimehed hakkaksid otsustama kohtuasjade ümberjagamist, mis on ühekordne meede. Pigem oleks õige pädevused ümber jagada (nt kinnisesse asutusse paigutamine ongi halduskohtu pädevus), mis on selgem ja ei tekitaks võimalikku riivet PS § 24 lg 1 mõttega, mille kohaselt igaühel on õigus seadusega määratud kohtualluvusele.

K. Härmand nõustub, et kohtualluvuse küsimus on PS-s selgelt määratletud, seega kohtualluvus, territoriaalne alluvus ja pädevusalluvus peavad olema konkreetselt seaduse tasandil ära märgitud. Kõrvale tuleb vaadata ka kodaniku vaadet, kuna kodanik peab teadma, millises kohtus milliste menetluspõhimõtete alusel midagi arutatakse. See on põhiõiguste garantii. Kui vaadata Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat, siis vale kohtualluvus on olnud probleemiks ja riigipoolsete rikkumiste aluseks. Kui rääkida alluvuse muutmisest, siis see peab olema permanentne. Härmandi sõnul on hagita menetluses kindlasti asju, kus võibki kaaluma jääda, kas see on halduskohtu või maakohtu asi ja nendes ongi tehtud konkreetsed otsused.

L. Arrak vaataks tsiviilasjade ümberjagamist Eesti siseselt. Ta on skeptiline mudeli suhtes, kus ringkonnakohtu esimehed peaksid hakkama ümberjagamist otsustama, kuivõrd protsess oleks ajumahuks ja ei pruugi anda õiglast tulemust. See ei ole inimestele selgelt arusaadav ning pole kindel, et see päriselt tööle hakkaks. Arrak toetaks selget seaduses sätestatud erandlikku kohtualluvust. Probleem on seotud Põhja-Eesti ülekoormatusega (Harju Maakohus), seega tuleb mõelda, kuidas teistele vähem koormatud kohtutele tööd juurde anda, tekitades erandliku kohtualluvuse veel mingites asjades, nii nagu see registriasjades on. Mõelda tuleks, millised on need kohtuasjad, kus on enamasti kirjalik menetlus (5% tõenäosus, et istung tuleb), ja luua juurde erikohtualluvusi. Seejuures tuleb mõelda, kuidas lahendada olukord, kui enamasti kirjalikus menetluses olevas asjas siiski istung määratakse – kas telekommunikatsioonivahendite olemasolust piisab. Väiksemad kohtud ei tohiks piirkondadest ära kaduda.

L. Loide sõnul on võtmesõnadeks ühetaoline KIS-i täitmine, adekvaatne töökoormusmetoodika ning kui seadusega muudetakse kohtualluvust, siis tuleb üle vaadata ka ressursivajadus nendes kohtutes, kuhu planeeritakse asju juurde jagada. Näiteks kõigi registri vaidluste Tartusse suunamine suurendaks Tartu Maakohtu koormust (mingil määral ka teemaks oleva maksejõuetuse muudatuse tõttu). Lisaks tuleks mõelda, milliseid asju oleks võimalik seadusandlusega kohtu töövaldkonnast üldse välistada ja kus võiks seega toimuda pigem kohtueelne menetlus (nt lepitusmenetlused).

V. Kõve uurib, kas halduskohtud nõusutvad I. Pilvingu seisukohaga.

K. Siiguri arvates on võimalik leida mõistlik tasakaal. Maakohtute ja halduskohtute vaheline ümberjagamine oleks võimalik, kui seadus määratleb selgelt ära, millised need juhtumid on. Siiguri ei näe PS seisukohast probleemi sellega, kui mingid asjad defineerida selliselt, et seaduse järgi võibki neid teatud mehhanismiga jagada nii haldus- kui maakohtule. Näiteks maakohtute pädevuses olev psühhiaatria haiglasse paigutamine on sisuliselt haldustegevuseks loa andmine ning hulk avalikõiguslikke vaidlusi (nt kaebused kohtutäiturite peale) on puhas avalikõiguslik tegevus. Laual on ettepanek teha esialgu neljast maakohtust kaks, mida tuleks mingil hetkel hakata kaaluma. Tuleb vaadata, kui suur probleem on ühe maakohtu piires majade vahel asju jagada.

V. Kõve selgitab, et kohtutäiturite valdkonna kohtuasjade kokku koondamine tsiviilkohtusse kannab ideed, et sarnaste asjadega tegelevad kohtunikud oleksid koos ühes kohtuharus (kaebused puudutavad tihti eranõuete täitmist). Kõve leiab, et teemaga tuleb edasi tegeleda ja otsida lahendusi, et ressursi paremini ära kasutada.

I. Kangur-Gontšarov märgib, et asjade ümberjaotamine on saanud alguse sellest, et Harju Maakohtus on suur töökoormus. Tegemist ei ole ühekordse murega, kuna ei ole näha, et asju oleks vähem sisse tulemas. Seega oleks ka ringkonnakohtu esimeeste ümberjaotamise otsustamine pidev ning pigem tuleks vaadata, kas kohtualluvusega on võimalik halduskohtutele midagi üle anda.

V. Peep tuletab meelde, et Taageperas toimunud KHN-i istungil oli alternatiiviks üks maakohus, üks halduskohus ja üks ringkonnakohus, mis lahendaks palju praktilisi probleeme, aga saime aru, et sellega edasiliikumiseks on palju lahtisi otsi, millega tegelemine võtab palju aega. Praegu saaks kiiresti edasi liikuda ümberjagamise variandiga, mis suurendaks ettenähtavust kohtusse tulevate asjade kohta. Tagatakse ka videosillavõimalus. V. Peep toetab väga erikohtualluvust ja spetsialiseerumist. Kohtualluvus on kivisse raiutud asi, kuid kohtu töövood muutuvad ajas ning on vaja ka paindlikumat ajutist meedet. Ümberjagamisega lahendaks väikeste kohtumajade teema, andes neile mõistlikult töökoormust.

V. Kõve leiab, et praegu keskendutakse tsiviil- ja haldusasjadele, aga leida tuleb ka variandid suurte kriminaalasjade laialijagamiseks.

KHN-i liikmed toetavad pigem seaduses erikohtualluvuste kehtestamist ja seega teatud liiki asjades permanentset pädevuse üleandmist. Teemaga tegeletakse edasi ja leitakse lahendusi, kuidas ressursse paremini ära kasutada.

Otsus: KHN avaldab arvamust väljatöötamiskavatsuse (VTK) ja kavandatava eelnõu osas

Paus 12.55–13.38

Saabuvad Heli Sepp ja Margit Lauri

6. Digitaalse kohtutoimiku pidamisele üleminek – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Margit Lauri

V. Kõve soovib kujundada KHN-i selge seisukoha, hääletades, kas 1. jaanuarist täielikule digitoimikule üleminekut tsiviil- ja haldusasjades toetatakse või mitte, ning ei soovi võtta informatsiooni vaid teadmiseks.

V. Peep märgib, et riigis on asjaajamine üldiselt digitaalne. Iga muudatuse juures tuleb vaadata, miks seda tehakse. Paberi kokkuhoid ei ole otsene eesmärk, kuigi seni on digitoimikut kasutatavates kohtutes paberikulu vähenenud. Asjade digitaalne liikumine teeb infokäitlemise oluliselt mugavamaks, aitab lihtsustada tööprotsesse ning võimaldab hiljem arhiveerimiskuludelt kokku hoida. V. Peep mõistab

kohtunike skepsist, kuivõrd KIS ei ole kohtunikele mugav töövahend. Esimene argument, miks mitte minna 1. jaanuarist digitoimiku pidamisele üle, on seotud tark- ja riistvara küsimustega – kas tööriist, on kasutajasõbralik, mugav, loogiline ja tõrkevaba ning kas digitoimiku kasutamiseks vajalik riistvara (sülearvutid, ekraanid, helisalvestus jne) on kohtutes paigaldatud mõistlikult ja rahuldab vajadusi. Töö riist- ja tarkvara poolega käib, peamised kohtute poolt tõstatatud digitoimiku funktsionaalsuse ja riistvara puudulikkusega seotud probleemid on suuremas osas lahendatud või lahendatakse enne, kui algab uus aasta. On ka mõtteid, kuidas RIK saaks pakkuda kohtutele paremat teenust. Riistvara ja tarkvara peab vastama vajadustele. Teine argument on, et kasutajad peavad oskama süsteemi kasutada. Koolituskava näeb ette, et aasta lõpuks saavad kõik soovi avaldanud kohtunikud ja kohtuametnikud individuaalset digitoimiku koolitust. Kolmanda argumendina on välja toodud digitoimiku mõju kohtuametnike silmadele. V. Peebu sõnul asjaolu, et originaalkujul liigub toimik kohtute sees, kohtute vahel ja ka väliste menetlusosalistele digitaalkujul, ei piira inimese võimalust dokumente paberil välja trükkida ja sisudokumente soovitud viisil hoida – printimise mahtu ei piirata. Viimase argumendina on välja toodud, et menetlusosalised ei ole kõik digivõimekad ja ei pruugi kohtudokumentidele ligi pääseda. V. Peep leiab, et küsimused, kuidas menetlusosaline kohtus pabertoimikuga tutvuda saab või kuidas kinnipeetav toimikuga tutvub, on lahendatavad. Üks kindel tähtaeg üleminekuks on vajalik, kuna kui jääda pikalt paralleelselt kahte toimiku korraldamise versiooni kasutama, siis muudab see kohtute töökorralduse keerulisemaks ja lihtsam on kindlal ajal minna asutuste kaupa tervikuna ühele korraldusele üle.

V. Kõve märgib, et KHN-le on saadetud Eesti Kohtunike Ühingu ja Riigikohtu tsiviilkolleegiumi pöördumised ning riigikohtunikud on leidnud, et valmisoleku kohta tuleks küsida seisukohta ka kohtunike üldkogudelt. Kohtunike suhtumine on skeptiline. Kohtunikel on rohkem kui viie menetlusdokumendiga arvutis töötamine ebamõistlik ja ajakulukas ning eelistatakse pabertoimikut. Kui süsteem ei ole praegu veel hea, siis ei ole mõtet seda sellisel kujul käiku panna ning ka koolitused ei parandaks olukorda. Tuleb mõelda, kuidas asi tervikuna toimiks – igal kohtuastmel ei ole mõtet oma toimikut teha. Kõve sõnul oleks mõistlik teha hübriidtoimik – ehk ebaolulisi dokumente (nt menetlusabi, hagi tagamine) ei prindita ja osad asjad jääksidki vaid digitoimikusse, kuid asja lahendamiseks olulised dokumendid (põhitõendid, põhimenetluse dokumendid) jääksid ikkagi pabertoimikusse.

P. Jerofejev märgib, et Riigikohtu tsiviilkolleegium nõustub Eesti Kohtunike Ühingu väljatooduga ja on lisanud oma täiendava arvamuse. V. Peep märkis ära kõik kolleegiumi poolt tõstatatud probleemid. Kolleegium rõhutab, et terviseprobleemid kui ohud, on olemas, neid tuleb kontrollida ja uurida veel täiendavalt, mis riskid on. Jerofejev leiab, et keskkonnakaitse on ikkagi eesmärk, kuigi möönab, et see ei ole see, mille nimel muudatust tehakse. Jääb mulje, et põhieesmärk on kantselei töö mugavamaks tegemine ja arhiveerimine, kuid kohtuotsuse tegemise menetluse pool on välja jäänud. Tsviillasjades on hetkel täiesti digitaalsed menetlused registriasjad ja kinnisesse asutusse paigutamine, mis on selleks sobilikud, kuna seal on 4–5 dokumenti, mis on hoomatav. Katsetatud ei ole aga suure ja keskmise mahuga tsviillasjade täisdigitaalset menetlust ning seda võiks teha ja vaadata, mis liigid on veel digimenetluseks sobilikud. Märkuse kohta, et KIS ei ole edulugu, leiab Jerofejev, et seda siiski kasutatakse ja kuidagi see toimib ning digitoimikut ega KIS-i ei pea ära kaotama – plusse on palju (nt kaugtöö kodus või lähetusel, ei pea toimikuid kaasa tassima). Kahtlus on, kas riist- ja tarkvara probleemid saavad ikka 2020. aastaks lahendatud. Kasutajapoolse tarkvara kasutamise osas on Jerofejev seisukohal, et kohtunikud saavad süsteemist aru, kuigi koolitusi on vaja, aga menetlusosaliste osas ei nõustu ta V. Peebu seisukohaga. Menetlusosaline on õiguse subjekt mitte objekt, kuid praegu on ta kõrval. Menetlusosalise õigus olla oma asja menetlemise juures hõlmab ka toimikuga tutvumist ja on küsimus, kuidas seda tagatakse. Jerofejev nõustub hübriidtoimiku mõttega – pabertoimikud on praegu korrast ära, dokumente esitatakse topelt. Pabertoimiku õiguslikku alust ei tohi kaotada, sisulise töö tegemise mõttes ei ole see õige, aga kui saab pabertoimiku korralikuks nii, et see on õiguslikult toetatav, siis kahanevad ka paberi mahud.

I. Pilving märgib, et Riigikohtu halduskolleegiumil ei ole ühist seisukohta. Osad leiavad, et tuleks digitoimikule üle minna, mis on alguses küll raske, aga saadakse hakkama. Teised leiavad, et praegu teada olevad puudused tuleb enne ära lahendada. Pilving ise arvab, et kõigepealt tuleb digitoimik korda teha ja siis teha suur üleminek. 1. jaanuarist 2020 võiks lõpetada testperioodi ja alustada üleminekuperioodiga. Tuleks laiendada kategooriaid, kus digitaalne toimik ongi mingil määral ainus, ning selles osas, mis üle jääb (peamised klassikalised haldusasjad ja suured asjad), tuleks vähendada pabertoimiku enda mahtu. Praegu koosneb pabertoimik 80% tarbetust bürokraatlikust kirjavahetusest, mida ei ole vaja toimikusse panna. Ettepanek on olulisel määral pabertoimiku koosseisu vähendada, jättes sinna minimaalselt vajaliku, mis on kindlasti otsuse kirjutamiseks vajalik. Paberil asja läbitöötamise osas on usaldus suurem, kuna tähelepanematuses tulenevaid vigu oleks vähem.

L. Arrak märgib, et Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegium on arusaamal, et praegune lahendus ei ole piisavalt hea, et täies mahus digimenetlusele üle minna. On suuri puudusi, mis on ministeeriumile edastatud, kuid mida ei ole lahendatud. Probleeme on ka kasutusmugavusega. Digitoimikule üleminekuks peaks see olema sama hea või parem kui pabertoimik. Ainult digitoimikuga töötamine (kasutades KIS faile või digitoimiku lahendust) on liiga raskepärane ja kohtuasja lahendamine võtab rohkem aega kui pabertoimikuga. 1. jaanuarist digitoimikule üleminekul on kindel, et vähemalt ringkonnakohtu kohtunikul kulub asja lahendamiseks rohkem aega, mida kohus (tsiviilkolleegium) praeguse koormuse juures endale lubada ei saa. Seega tuleks küsida kohtuniku kohti juurde. Digitaalne lahendus paralleelsena on küll toores, aga põhimõtteliselt hea. Esmalt tuleb selle vead kõrvaldada. Ei saa nõustuda digitoimikule ülemineku olukorras, kus lubatakse vead kõrvaldada, kuid seda ei ole tehtud. Apellatsioon ja kassatsioonimenetus erineb oluliselt esimese astme kohtu menetlusest. Ringkonnakohus vaatab, kas madalamas astmes on kõik õigesti tehtud ja peab kogu menetluse kulgu saama kontrollida. Maakohus on toimikut kokku pannes ringkonnakohtutega võrreldes teises positsioonis ning kui kõrgema astme kohtud hakkavad asja lahendama, siis on toimik juba mahukaks läinud. Vead seisnevad näiteks selles, kui maakohus otsustab tõendid tagastada, aga kõik esitatud dokumendid on ühes failis. Ringkonnakohus ei näe maakohu otsuse õigsust kontrollides, kas maakohus võttis tõendid vastu või tagastas need, kuna kõik, mis esitatakse, jääb KIS-i. Paralleelsüsteemi ära kaotamise eelis on, et paber- ja digitoimik alati ei ühti. Praktikasse esineb palju eksimusi maakohu poolt asja toimikusse laadimisel (näiteks avalik kättetoimetamine, mis on pabertoimikus olemas, kuid KIS-s mitte). Kui paralleelsus ära kaob, siis saaks usaldada ainult ühte toimikut. Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi jaoks pehmemaks üleminekuks see, kui asju saab paberil edasi teha ehk kohtunike jaoks töö iseenesest ei muutuks. Sellega tekivad aga küsimused, kas hakatakse toimikuid printima (asi võib olla tuhandeid lehekülgi) ja kes hakkab tegema valikud, milline digitoimik välja printitakse (alla on võimalik laadida lihtne PDF ja tavaline PDF). Kui need küsimused ära lahendada ja hea lahendus välja pakkuda, mis apellatsioonikohtuniku tööd ei muudaks (väiksemates asjades saab kohtunik ise vaadata, kas ta vajab paberit), siis oleksid kohtunikud ehk nõus muudatusega kaasa tulema. Digitoimikule üleminekul on küsimus ka selles, et kohtunikule ei ole loodud digitaalsete menetluste läbiviimiseks lihtsat ja toimivat töökeskkonda, kus arvutis avaneks menetluses olevate asjade nimekiri ja tehtavate toimingute tähtajad ning kohtuasja saaks avada nn ühe klikiga. Põhimõtteliselt ei olda vastu digitoimiku kasutamisele, aga kuna digitoimiku kasutamine on raskepärane ja sellega on palju probleeme, on ennatlik minna alates 1. jaanuarist täielikult digitoimikule üle.

T. Saar sõnul on Tartu Ringkonnakohtu valdav seisukoht, et praeguse funktsionaalsuses on digitoimikus asja lahendamine keerukam ja nõuab rohkem aega, kui tavapärasel viisil asja lahendamine. Arvestades, et digitoimikus on tehnilisi tõrkeid, mis menetlust venitavad, siis selles valguses ei paista digitoimikule ülemikust selget kasu tulevat. Praeguses faasis tuleks tõrked kõrvaldada ja täiendada funktsionaalsust, et digitoimiku kasutamine oleks mugavam. Vastasel juhul ei võida sellest ka menetlusosalised, kes saavad vastu oluliselt aeglasema menetluse tsiviili poole pealt, ning võivad esineda ohud kohtulahendi kvaliteediga. Pigem on mõistlik laiendada nende asjade arvu, milles pabertoimikut ei peeta, aga täielikku ülemineku 1. jaanuarist ei toeta.

T. Pappel täiendab, et Tartu Ringkonnakohus oli kohtujuhtide nõupäeval ainus kohus, kes oli sõnaselgelt 1. jaanuarist ülemineku vastu. Septembris on kohtus korraldatud koolitusi ja kohtunikega vesteldud. Tsiviilkolleegium andis teada, et nad ei poolda täielikku ülemineku, vaid teevad ettepaneku laiendada nende asjade ringi, mida digimenetluses arutada (nt töövaidlus, elatiseasjad). Igal juhul tuleb oodata, kuniks tehnilised lahendused on täielikuks üleminekuks valmis. Halduskolleegium on samal seisukohal. Eraldi toob Pappel välja, et näiteks vanglates ei ole seni tagatud kinnipeetavatele võimalust digitoimikuga tutvuda ning Tartu Halduskohtusse ja Tartu Ringkonnakohtusse laekuks enamik vangide kaebusi. Vangidega suhtlust raskendaks oluliselt see, kui nende jaoks tuleb toimik spetsiaalselt välja printida ja see neile saata ning eraldi küsimust tekitaks, milline on sellise toimiku õiguslik tähendus, kui ainus õige toimik õiguslikult oleks digitoimik. Kui vangil on õigus originaaliga tutvuda, siis kui kindel saab ta sellises toimikus olla. Kui siia maani printis dokumendid välja kantselei, siis nüüd oleks see kohtuniku enda mure, mis aeglustab kogu menetlust.

I. Kangur-Gontšarov mõnab, et digitoimikus on probleeme ning Harju Maakohus on need Justiitsministeeriumile edastanud. Harju Maakohus on aga ka kohtunikke, kes soovivad digitoimikut pidada, kuid neil on palutud sellega oodata, kuivõrd pole reguleeritud, kuidas ringkonnakohus selle vastu võtaks. Kangur-Gontšarov ise on optimistlik ja leiab, et üleminek võiks toimuda, kuigi probleeme on. Täna aeglustab digitoimikus asja lahendamine menetlust.

V. Kõve sõnul on selge, et kantseleil läheb töö lihtsamaks ja kohtunikule läheb tööprotsess keerulisemaks. Vajalik on hea rakendus, aga praegu see seda pole ja ei kiirenda tööd. Tuleb edasi tegutseda.

S. Kaljumäe märgib, et ta isiklikult on digitoimiku suhtes positiivselt meelestatud, aga kolleegid ja ka kantselei on skeptilised. Peale kohtunike vajab ka kantselei toetamist või välja tuleb töötada kontseptsioon, mis selgitaks, mis nende jaoks muutub ja kuidas nad peavad hakkama tegutsema. Ajakava ei veena, et kõik probleemid saaksid 1. jaanuariks lahendatud. Koolitustele on kirja pandud, aga võib-olla ei ole aeg küps ja koolituste tulemusest ei näe, kuivõrd asja omaks võetakse. Tartu Halduskohus ei välista digitoimikut, aga 1. jaanuar on ennatlik.

P. Puustusmaa sõnul võib üldiselt aru saada, et kasu saavad digitoimikust eelkõige keskkonnaaktivistid ja kohtu kantselei, kuid kasu ei saa kohtunikud ja protsess ning arusaamatu on, milline on kasu osapooltele, kes peavad digisüsteemiga ühinema. Puustusmaa enda kogemus e-toimikuga on negatiivne. Digitoimik viitab menetluse venimise peale, mis tähendab, et halduskoormus ja kulud kasvavad.

V. Kõve selgitab, et digitoimik ei ole kindlasti üdini halb, kuid lahendus on poolik. Näiteks võimaldab digitoimik kaugtööd, elektrooniliselt dokumente kohtule esitada ning asjades, kus on vähe dokumente, saab digitoimiku kaudu kiiresti töötada, kuid suurtes asjades võtab asja läbi töötamine digitoimikus rohkem aega.

P. Puustusmaa uurib, mis on mõju advokaatidele ja esindajatele.

J. Tehver selgitab, et tema kokkupuude digitoimikuga on läbi avaliku e-toimiku, mis on üldiselt hea ja teeb mingeid asju lihtsamaks. Avalik e-toimik on tema jaoks aga vaid üks abistav töövahend ning kui kohus peab sisuliselt kogu oma töö ära tegema IT-süsteemiga ja kui see ei tööta või sellel on väiksemad tehnilised probleemid, mistõttu ei vasta see ootustele, siis on see menetlusosaliste seisukohalt suur probleem. Menetlusosalise jaoks on oluline, et kohus lahendaks asja võimalikult efektiivselt, kuid veelgi olulisem on, et õigesti.

L. Loide kasutab igapäevaselt digitoimikut ning nõustub sellega, et teatud liiki asjades on digitoimik väga hea tööriist. Ka kohtujuhtide nõupäeval oli jutuks, et digitoimikule võiks üle minna etapiliselt teatud menetlusliikides või teatud liiki asjades. Kohtud on avaldanud arvamust, et süüteomenetlusest võiks sinna lisada näiteks kokkuleppemenetlused ja lihtmenetlused, mis on väikesemahulised asjad. Suuremahuliste tsiviilasjade, kus on palju dokumente, menetlemine vaid digitaalselt ei ole reaalne. See on väga hea, kui riistvaraga seotud küsimused saavad aasta lõpuks lahendatud, kuid see ei tähenda, et 1. jaanuarist oleksid menetlejad võimeliselt seda hästi kasutama.

L. Arrak täpsustab, et näiteks maksekäsukiirmenetlustest välja kasvanud hagiastjadega ollakse täna hädas, kuivõrd digitoimikuna on need suuremahulised. Seega nende asjade puhul tuleks kaaluda pabertoimiku juurde tagasipöördumist.

V. Kõve sõnul peab üleminekut toetama kriitiline arv kasutajaid, aga seda praegu ei ole.

R. Aeg selgitab, et Justiitsministeeriumi eesmärk ei ole kohtuprotsessi halvata ja kvaliteeti alla viia, vaid tööprotsesse moderniseerida ja lihtsustada. Kaudne eesmärk on ka loodushoid. R. Aeg toob välja, et ta ei ole küll protsessiga seotud olnud, kuid asi hakkab üldjuhul arenema ja kasutuskõlblikkus paraneb, kui seda hakatakse kasutama. Räägitakse hübriidsüsteemist, kuid süsteem peab olema ühetaolistel alustel ning seega uurib R. Aeg, kas ja kuidas on võimalik hübriidtoimikut käsitleda? Kui see on võimalik, siis selleks, et protsess saaks hakata liikuma ja vead parandatud, tuleb kaaluda ja panna paika loetelu asjadest, mis on digitoimikus ja selle baasilt saab teada, mis funktsionaalsused ei toimi tarkvaraliselt või riistvaraliselt, mis osas tuleb veel koolitada jne. Paljud asjad vajavad veel lahendamist: näiteks, kas originaali on vaja ja kuidas koopiat kinnitada. Tervise aspekt on paratamatu, kuna kogu elu läheb digitaliseerimise suunas ning ka kohtud liiguvad üldiselt muu elukorraldusega kaasa. Justiitsministeerium tahaks kindlasti kokkulepet, et järgmine nimekiri asju on 1. jaanuarist täielikult digitoimikus ning pannakse paika edasised arenguetaapid.

V. Kõve täpsustab, et just igapäevase otsusetegemise protsessi digitaliseerimine on valupunkt. Kohtunikud soovivad, et neile jääks pabervariant suuremates ja keerulisemates asjades töövahendina alles, mis liiguks esimesest kohtuastmest lõpuni kaasa. Kõve nõustub sellega, et digitoimikus olevate

asjade ringi võib laiendada ja maksekäsuasjad tuleks sealt välja võtta. Tsiivilasjades leiab kindlasti palju asju, mida digitaalselt menetleda. Mõistlik on koguda kohtutest selle kohta info kokku.

L. Arrak toob näite, et asi võib digitaalne olla, kuni on selge, kas hagiavaldus võetaks menetlusse või keeldutakse menetlusse võtmisest. Täiendavaid asju, mida digitaalselt menetleda, leiab.

P. Jaaksoo toob välja, et kui Harju Maakohtus on tehniline võimekus olemas, siis Pärnu Maakohtus ei ole enam kohtunikke koolitusigi saanud ning riistavara on puudulik, seega tuleks tagada võimalused, et kohtunikud saaksid digitoimikut reaalselt kasutada ja asjaga ära harjuda. Kõikidel peab olema võrdselt võimalus digitoimikut tundma õppida.

M. Lauri selgitab, et mitmed kohtunikud on pärast personaalset digitoimiku koolitust öelnud, et nad näevad nüüd asju teisiti ja valmisolek digitoimikut kasutada suureneb. Lauri arvab, et personaalkoolitus teeb asja kohtuniku jaoks mugavamaks ning kohtunik näeb ka mahukamates asjades võimalusi digitoimiku kasutamiseks. Eesti kohtud ja kõik menetlusdokumendid on juba praegu reeglina täisdigitaalsed, mis on Euroopa mõttes suur asi. Suur pluss on, et kodanikud saavad dokumentidele digitaalselt ligi. Riistvara osas on võrreldes ajaga enne digitoimiku pilooti suur muudatus toimunud ning järgnevate kuude jooksul üritatakse täiendavalt murekohti lahendada. Ka süsteemi arendatakse jätkuvalt edasi. Projekti väljatöötamisel on kaasatud mitmeid kohtunikke.

R. Aeg uurib palju kohtunikke on koolitatud ja palju koolitamata.

M. Lauri sõnul on praeguseks saanud personaalkoolituse umbes 50 kohtunikku ning suur osa jääb koolitada veel aasta lõppu, kuid kõik ei soovigi koolitust. Praktiliselt kõik tsiviilkohtunikud on soovi avaldanud, kus Harju Maakohus on väga eesrindlik, halduskohtumenetlusega ollakse poole peal ning kriminaalkohtumenetlus on praegu välja jäetud, kuna hetkel tegeletaksegi eelkõige tsiviili ja haldusega. Pool on veel minna.

V. Kõve sõnul tuleb edasi minna sammhaaval ning laiendada digitaalselt pidavate asjade ringi, ei saa üheselt paika panna suuri asju, mida digitaalselt menetleda ei saaks. Menetlusliikide väljaselgitamiseks tuleb teha eraldi nõupidamine, kus kõik kohtud on esindatud.

I. Pilvingu sõnul on kindlasti võimalik valdkondi leida, kuid ta rõhutab, et nendes asjades, kus esialgu paber mingil kujul ülemineku ajaks alles jääb, peab paberimahtu vähendama. Küsimus on, mis staatus paberile jätta. I. Pilvingu sõnul jääks ametlikuks toimikuks kõikides asjades elektrooniline toimik, mille kõrval osades suurtes asjades on paberdokumendid, mille nimetus võiks olla näiteks osaline elektroonilise toimiku ametlik väljatrukk.

V. Kõve sõnul hakkab sellise toimiku üle kohe vaidlus.

I. Pilving täiendab, et selle usaldusväärsuse tagabki, et kohus on asja kokku pannud. Prioriteet tuleb anda elektroonilisele ja usaldada, et kui kantselei või sekretär kohtunikule dokumente välja prindib, siis ei kahtlustata kohe puudulikku trükki. Kohtunik võib alati juurde tükki, aga kohtuniku jaoks on ette valmistatud need põhiasjad, mida saab eeldada, et on otsuse tegemiseks vajalikud.

P. Jerofejevi sõnul ei ole pabertoimiku õiguslik tähendus vähetähtis küsimus. Kui pabertoimik on lihtsalt töövahend ja õiguslik toimik on digitaalne ning asi jõuab Riigikohtuni välja, siis see sunnib ikka kontrollima. Jerofejev toetab ettepanekut teha hübriidtoimik nii, et mõlemad toimikud on õiguslikud, see on otsustamise küsimus, mis tuleb seaduse tasandil ära määratleda, et mis seal on. P. Jerofejevi hinnangul on digitoimik pigem lisa. Pabertoimikul peab olema õiguslik tähendus. Ta toob näite, kus Riigikohtu tsiviilkolleegium on pidanud juba teist korda menetlust teistma, kuna pabertoimik on hävitatud, kuid digitaalsesse toimikusse skaneeritud allkirja alusel ekspertiisi teha ei saa.

L. Arrak märgib, et Ivo Pilvingu ettepanek tähendab sisuliselt seda, et kohtud lähevadki 1. jaanuarist digitoimikule üle, st õiguslik tähendus on sellel, mis on KIS-s, ning ringkonnakohtus võib digitoimiku rakenduses failina alla laetud maakohtu toimiku välja printida ja lisada ringkonnakohtu menetluses lisanduvad dokumendid. Selleks on aga vaja toimivaid elektroonilisi lahendusi, ehk seda, et digitoimikurakenduses laetakse alla kogu KIS-is sisalduv info. Hetkel on tehnilised probleemid – nt asju ei saa alla laadida, digitoimikus ei ole leheküljenumbreid jne. Kui 1. jaanuarist tuleb kõigis tsiivilasjades digitoimik, siis tuleb hakata ringkonnakohtus toimikuid printima. Selleks on aga vaja lisatööjõudu, printimiskeskust.

V. Peep märgib, et kui Ivo Pilvingu pakutud mudel ei sobi, siis nimetas ta võimalusena ka algatada 1. jaanuarist ülemineku perioodi. Ministeerium tahab, et ülemineku aeg oleks kindla lõpp-punktiga. Digitoimiku kasutusele võttu takistavad konkreetsed probleemid riist- ja tarkvaraga. Ministeerium kaardistab ja lahendab need ära ning paneb neile lõpptähtaja, millega lõppeb ka ülemineku aeg.

V. Kõve märgib, et soovitatav on minna digitoimikule üleminekuga edasi sammhaaval, laiendada digitoimikuna peetavate asjade ringi (selgitatakse välja, kus täielik digitoimiku kasutamine on veel võimalik), kõrvaldada riist-ja tarkvaraga seonduvad probleemid ning jätkata kohtunike koolitustega.

KHN-i liikmed hääletavad tsiviil- ja haldusasjades täielikule digitoimiku pidamisele ülemineku üle alates 1. jaanuar 2020.

Poolt: 1

Vastu: 8

Erapooletu: 0

Ötsus: KHN ei toeta tsiviil- ja haldusasjades täielikule digitoimiku pidamisele ülemineku alates 1. jaanuar 2020.

Lahkub Kai Härmand

7. Ülevaade töökoormusmetoodika põhimõtete arengutest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel –
Justiitsministeerium, Külli Luha

V. Kõve sõnul on kohtute töökoormuse mõõtmiseks metoodikat vaja ning KHN peab selle mingil hetkel kinnitama.

K. Luha annab ülevaate suvel tehtud tööst. Tsiivilasjades on olemas asjade omavahelise suhestumise skaala vahemikus 1–40. Kohtud on leidnud, et üldjuhul skaala toimib, kuid ebaõigelt on seal kajastatud ennekõike perekonnaasjad. 11. septembri kohtujuhtide nõupäeval arutati töökoormusmetoodika osas tehtud pikema perioodi arvutusi ning leiti, et enne tsiivilasjadele ajahinnangute arvutamist on oluline teada, et tsiivilasjad oleksid õiglaselt omavahel suhestatud (st, et skaala 1–40 oleks võimalikult õiglane). Sama ka haldusasjade osas. Kohtud vaatavad hiljemalt 4. oktoobriks üle nii tsiviil- kui haldusasjade paiknemise skaalal ning seejärel arvutatakse ajahinnangud, võimalusel leitakse tsiviil- ja haldusasjade ühisosa. Oluline on, et oktoobrikuu jooksul tekiks tsiivilasjade omavahelise suhestumise skaala, mida kõik kohtud aktsepteeriks ning mis võimaldaks järgmise aasta tööjaotusplaane koostada. Teemat arutatakse 5. novembri kohtujuhtide nõupäeval.

L. Loide leiab, et kohtujuhtide nõupäeval on toimunud suur edasisamm, kõik on ühiselt aru saanud, et selleks, et menetlusliike võrrelda, on vaja taandada asju aega ja tsiviilis on selleks 40-skaala, millelt saab teha tagasiarvestused aega. Lepiti kokku, et kohtud vaatavad üle, et kas 40-skaalal, mis võrdleb raskusi, on vaja asju nihutada. Seejärel tuleb jõuda ühele järelduseni, kuidas tsiviilis asjad paiknevad. Lepiti kokku, et ka haldus vaatab oma skaala üle ja siis üritatakse leida halduse ja tsiviili ühisosa ehk üks nimetaja, millega saab hakata võrdlema. Süüteomenetluses on kogu aeg räägitud ajal põhinevast mõõtmisest. Seejärel saab hakata menetlusliike võrdlema. Kui halduse ja tsiviili skaala on üle vaadatud, siis nelja aasta andmete põhjal on võimalik lahendatud asjade järgi arvutada juurde ajamõõde.

Saabub Kai Härmand

V. Kõve uurib, mis ajaks võiks tulemuse saavutada.

K. Luha leiab, et tulemuseni võiks jõuda järgmisel kohtujuhtide nõupäeval. Otsuse peaks kinnitama KHN.

T. Saare sõnul oli kokkulepe, et tänaseks tehakse arvutus, et milline on 40-skaala suhe aega.

K. Luha täpsustab, et see arvutus on lähtuvalt nelja aasta menetlusstatistikast tehtud ning kui asjade paiknemine skaalal saab paika, siis sellest lähtuvalt leida ajalise suhte.

V. Kõve teeb ettepaneku, et detsembri KHN-s kuulatakse ära, kas kriitiline mass toetab metoodikat. Kui toetus on olemas, siis võib metoodika saata uuesti testimisele või see kohe kinnitada.

V. Peep märgib, et kui detsembris saab metoodika kinnitatud, siis saavad kohtute üldkogud sellega tööplaanide väljatöötamisel arvestada ning tööriist on vajalik ka kohtuasjade ümberjagamise otsustamiseks.

K. Luha täpsustab, et kohtunike üldkogud saavad hakata kohtute tööjaotusplaanide osas toimetama juba siis, kui novembris on selge, et 40-skaala on sobiv.

V. Kõve uurib, mis seis on kriminaalasjadega ja leiab, et ka need tuleb ära mõõta ja tulemused tervikdokumenti lisada.

K. Luha selgitab, et kriminaalmenetlus on samuti nelja aasta pinnalt ära arvatud ning on leitud pisikesed nihked ajahinnangutes. Kohtunike hinnangul kriminaalmenetluse skaala toimib ja on realistlik. See skaala on kunagi ka KHN-s kehtestatud.

I. Pilvingut häirib halduse- ja tsiviilasjade vahekord, eelkõige lähtuvalt eesmärgist, et tuleb leida pidepunktid ja ühtlustada sarnased asjad (näiteks esialgne õiguskaitse). Pilving selgitab, et otsuste puhul ei tulda selle peale, et kõik asjad on ühtemoodi ning samamoodi võivad olla ka esialgse õiguskaitse taotlustes asjade liikide lõikes väga suured erinevused. Tuleb mõelda, kas saab ikka ühetaoliselt kõiki toiminguid mõõta.

K. Luha selgitab, et halduskohtute esimeeste ja halduskohtunikega ei ole veel eraldi räägitud ning ka neil on 4. oktoobrini aega skaalat vaadata. Vastata saab detsembris.

P. Jerofejev toetab I. Pilvingu seisukohta. Haldusasjades on esialgne õiguskaitse teise mahuga. P. Jerofejevi hinnangul ei ole võimalik kohtuliike omavahel nii võrrelda. Iga menetlusliik peaks vaatama oma jaotused ära ja ei ole arusaadav, miks peab neid omavahel segama – tsiviili ja halduse esialgse õiguskaitse ei pea olema võrreldav. Kohustus on töötada normaalse pingega.

V. Kõve vaidleb vastu ning märgib, et tsiviilkolleegiumis on hagi tagamise nõue väga kõrgeks tõstetud. Väga keerulised esialgse õiguskaitse lahendamised on näiteks laste suhtluskorra tagamine või kinnisesse asutusse paigutamine. Ei saa öelda, et halduses on keerulisem või raskem.

I. Pilving täpsustab, et nii nagu on tsiviilis raskemaid ja kergemaid esialgse õiguskaitse menetlusi, on neid ka halduses, seega ei saa eeldada, et kõik on ühetaoline.

V. Peep selgitab, et keskmine ajahinnang arvutatakse mitme aasta keskmise statistika pinnalt. Kui on teada, et mingid asjad on rasked, siis tuleb arvestada ka sellega, et tegelikult 2/3 neist asjadest lükatakse tagasi ja ei jõuagi sisulisse arutellu. Erinevaid skaalasisid on siiski vaja omavahel võrrelda, mis on taandatud võrreldavale ajahinnangule.

T. Ereb selgitab, et esimene etapp on menetlusliigi sisese raskusskaala paika panek, mis on kõige kriitilisem protsess metoodikast. Kui menetlusliigi sisese suhtes 1–40 raskusskaalal õigesti paigutatud, siis edasi arvutatakse nii tsiviili kui halduse raskusskaalale 2015–2019 lahendatud asjade pealt ajahinnang ja sellega korrutades leitakse koormuspunktid. Alus on omavaheline paigutus.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks. Teemat arutatakse uuesti KHN-i detsembri istungil.

8. KIS ühtse täitmise kokkulepete muudatuste heaks kiitmine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Külli Luha

K. Luha selgitab, et KIS kokkulepped on selleks, et 1) oleks võimalik saada ühetaolist menetlusstatistikat, 2) oleks olemas abimaterjal tööjaotusplaanide koostamiseks, mis näitab, kuidas kohtuasju KIS-is kajastada ning 3) on kokkulepped olulised ka töökoormusmetoodika jaoks. Viimasel kohtujuhtide nõupäeval tekkis arutelu punkti 1.1.8. üle, mille osas ei ole ühest arusaama. Kokkulepped on kohtutes mitmel tasandil läbi arutatud ning rohkem erimeelusi ei ole.

Kokkulepete punkti 1.1.8. probleem seisneb järgmises: kui Harju Maakohtus põhiasja lahendav kohtunik on töölt eemal ning asendaval kohtunikul tuleb hagi tagamise asjas teha puuduste

kõrvaldamise määrus, siis ei anta seda valves olevale kohtunikule lahendada ega leita määruse tegemiseks KIS-i väliselt kohtunik, vaid luuakse KIS-s uus menetlus ja asi jagatakse uuele kohtunikule, st luuakse sisutühi menetlus, mis lõpeb puuduste kõrvaldamise määrusega. Edasi läheb menetlusjärg põhiasja lahendavale kohtunikule. Selliselt toimides suurendatakse ebaõigesti tsiviilasjade hulka. Harju Maakohus on põhjendanud sellise töökorralduse vajadust kohtu suurusega. Juhul kui KIS-i kaudu asendavat kohtunikku ei leitaks, on väga suur oht, et mingi asi võib jääda tähelepanuta. See asjaolu oli ka kaalukeeleks kohtujuhtide nõupäeval, et hääletuse tulemusel lubati Harju Maakohtule sellise erisuse loomine. Probleemi lahendamiseks oleks vajalik teha KIS-s n-ö töövoos suunamise arendus.

Saabub Helen Kranich

T. Pappel märgib, et Tartu Ringkonnakohtus on selleks tööjaotusplaani, mis näeb ette korra, kes asendab ja millal.

I. Kangur-Gontšarov selgitab, et Harju Maakohtul on olnud kunagi valvegraafikud, mille kohaselt olid kohtunikud valves, kes lahendasid hagi tagamisi, kuid siis kasutasid teatud advokaadid süsteemi ära ning hagi tagamise taotlusega tuldi kindlatel päevadel kindla kohtuniku juurde. Joonealune märkus kokkuleppes tagab, et KIS annab juhuslikkuse põhimõttel töövoos tööl olevale kohtunikule. Valves oleku graafiku ärakasutamise vältimiseks on Riigikohtu suunis olnud mitte teha puuduste kõrvaldamise määrusi, vaid jätta hagi tagamise taotlus rahuldamata. Küsimusi tekitabki asjaolu, et puuduste kõrvaldamise määrus oleks nagu lõpplahend.

V. Kõve sõnul hakkab see mõjutama statistikat.

K. Luha täpsustab, et Harju Maakohtutes on selliselt juures umbes 60–80 asja aastas, mis on seal kohtus aasta jooksul lahendatava ca 15 000 asja juures väike hulk.

L. Loide sõnul jagatakse asi juhuslikult kohtunikule ning kohtusse pöörduja ei tea seega, kellele asi jagatakse. Ka kohtujuhtide nõupäeval pakkus ta välja võimaluse reguleerida olukord nii, et äraoleva kohtuniku vältimatud toimingud teeb kohtunike nimekirjas tähestikulises järjekorras järgmine olev kohtunik. Taolise korraldusega ei saa olla etteaimatav, kes hakkab puuduoleva kohtuniku asemel asja lahendama. M. Eerik on ka öelnud, et automaatse jagamise süsteemi olemasolu väldiks selle erandi vajalikkust kokkuleppes.

V. Kõve uurib, kas kokkuleppe taolisel kujul kinnitamisel on Harju Maakohtule ettenähtud erand tähtajaline ja kuidas see fikseeritakse, kuna see on suhteliselt ebamääraselt kirjas.

L. Loide toob välja, et see oli ka eelmine kord juba tähtajaline.

K. Luha sõnul ei ole võimalik praegu öelda, millal taoline tehniline arendus tehakse ning seepärast ei ole võimalik märkida konkreetset tähtaega.

I. Kangur-Gontšarov märgib, et kahel kohtujuhtide nõupäeval on enamus kohtujuhte otsustanud, et las see jääb nii seniks, kuni KIS-i arendus valmis saab.

L. Arrak märgib, et Tallinna Ringkonnakohtu poolt tuli KIS-i täitmise kokkulepetega seoses ettepanek, et lahendada tuleb ka probleem seoses maksekäsu- ja registriasjadega, kus asi ei alga tavapäraselt maakohtust, vaid toimub eelnev menetlus maksekäsuosakonnas või registriosakonnas. Nendes asjades ei vasta KIS-i täitmine toimiku koostamise nõuetele ning KIS-i sisestatud asjad ei ole kronoloogilises järjekorras. L. Arrak uurib, mis kaalutlustel see asi kokkuleppes välja on jäänud.

K. Luha selgitab, et ka see töökorralduse muudatus on seotud KIS tehnilise lahendusega, millele ei ole samuti ajalist mõõdet.

M. Lauri märgib, et ka täna võimaldab KIS asju õigesti järjekorda panna, aga see on aeganõudev ja keegi peab tegema käsitööd. See on arenduste järjekorras.

V. Lapimaa sõnul on kaalumise koht, kes õige järjekorra peaks tegema – kas kantselei ametnik, kellele on see koormav, või kohtunik. See on tehniline töö ja Lapimaa leiab, et KHN võiks anda ministriumile soovitusi, et kohtutele pakutakse tehnilise lahenduse KIS-s kohtueelses menetluses dokumentide lisade kronoloogilises järjekorras kuvamiseks.

V. Kõve leiab, et see ei ole asi, mida KHN peaks otsustama ning uurib, kes kinnitab ministeeriumis arendustega tegelemise prioriteetid.

M. Lauri märgib, et järgmise aasta KIS-i arendamise prioriteetid kinnitavad kohtute esindajad, kuhu kuuluvad teiste hulgas ka KIS-i sisekoolitajad.

V. Kõve märgib, et üldjoontes ollakse olemasoleva tekstiga nõus ja seega võib panna kokkuleppe kinnitamisele. Dokumendist on küll asju puudu, kuid loodetavasti ministeerium tegeleb küsimustega edasi.

S. Kaljumäe märgib, et punktis 1.4.4 on lühend lahti selgitamata lühend „KPK“.

K. Luha märgib, et märkus on asjakohane. Viidatud lühend selgitatakse dokumendis enne selle kohtusüsteemis avaldamist.

KHN-i liikmed hääletavad „Kohtute infosüsteemi täitmise ühtsed põhimõtted kohtuasjade ja -menetluste infosüsteemis kajastamiseks“ muutmise kinnitamise üle.

Poolt: 8

Vastu: 1

Erapooletu: 0

Otsus: KHN kiidab heaks KIS ühtse täitmise kokkulepped

Lahkub Margit Lauri

9. Kohtumenetluse võimalikud erisused massilise sissērände olukorras – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, avaliku õiguse talituse nõunik Helen Kranich ja õiguspoliitika asekanstler Kai Härmand

H. Kranich annab küsimusest ülevaate. Massiline sissērände tähendab, et kusagil on sõda, looduskatastroof või epideemia ja meile tulevad massina need inimesed, kes tegelikult ei taha oma kodust ära tulla. Eelmisel aastal saatis Siseministeerium kooskõlastusele eelnõu, mille kohaselt hädaolukorras võib KAPO või PPA pidada kohtu loata välismaalasi kinni kuni 7 päeva. Siseministeerium on praegu välja tulnud lahendusega, mille kohaselt on nad valmis koheselt rakendama 5000–6000 oma inimest, kes kohtueelselt olukorda hindaks, kuid probleem on, et kohus on võimeline menetlema ära ainult 84 avaldust päevas. Sellise lahendusega ei olnud Justiitsministeerium nõus ning palusime kaasata kohtusüsteemi, et leida Eestile omane lahendus. KHN-lt oodataksegi tagasisidet küsimuse lahendamiseks. Täidesaatev võim võib olla küll võimeline tooma kohtuni need loataotlused, aga küsimus on, kas kohus on võimeline loataotlused läbi vaatama. Kas täna on kehtivast õigusest tuleneva 48h juures veel mingi puhver ning kas kohtusüsteemi ei häiriks Siseministeeriumi välja pakutud lahendus hoida inimesi kinni sellest rohkem kuni 7 päeva ning PPA ja KAPO ise otsustavad ja pärast seda on võimalik see kohtulikult heaks kiita või mitte. Eelnõu ei hakka reguleerima olukordi, kus siia tuleb 2000 inimest või isegi 500 inimest ja meie kohtusüsteem ei pruugi olla võimeline objektiivsetel põhjustel asja sisuliselt hindama. Kohtu loata kinnipidamise tähtaeg ületatakse, siis on see riigivastutuse süsteemis kohtu viga, mis päädib riigivastutusega, kuna tegemist on vabaduse võtmisega aluseta. Soov on teadvustada, et kohtusüsteem oleks plaanist teadlik ning leida kompromiss.

K. Härmand lisab, et sellises olukorras ei ole riigis eriolukorda välja kuulutatud, tegemist on tavalise rahuaja olukorraga, kus kõik põhiseaduse põhiõiguste kataloogi sätteid kehtivad tavapärasel mõistes. Praegu ütleb põhiseadus selgelt, et ilma eriolukorrata ei saa inimesi üle 48h kinni pidada. Massilise sissērände korral ei ole tegemist eriolukorraga. See on olukord, kus riigi töökoormus mingil põhjusel mingis konkreetsetes valdkonnas lihtsalt suureneb ning Eesti riigi territooriumil ei ole looduskatastroofi ega muud probleemi. Näitena saab välja tuua olukorra, kus võlaõigusseadus lühendas aegumistähtaega ja kohtusüsteem oli sunnitud tegelema märkimisväärselt suurema töökoormusega, aga riigi mõistes eriolukorda ei toimunud. Oluline on leida põhiõiguste tasakaal, kus põhiseaduses antud garantiid on tagatud ja teisalt tuleb pakkuda lahendus, et kui täitevvõim suudab oma ülesanded täita, siis ei tohiks kohtusüsteem olla koht, mis muutub pudelikaelaks.

V. Kõve uurib, mida kohtu pudelikael siiski tähendab ja miks need inimesed kohtuga kokku peavad puutama.

K. Härmand selgitab, et kõik inimesed ei peagi kohtuga kokku puutuma, aga suure tõenäosusega on erinevateks toiminguteks (nt isikute identifitseerimine ja nende paigutamine) vaja nende vabadust piirata, hoida neid mingis kindlas kohas ja nendega menetlustoiminguid teha. Praegu on taotluste lahendamiseks halduskohtul aega kuni 48 tundi. Küsimus on, mis on kohtusüsteemi poolsed võimalused olukord lahendada.

V. Kõve toob välja, et sarnane olukord oli pronksiööl, kus kriminaalkohus menetles korraga väga palju avaldusi.

K. Härmandi sõnul on küsimus, kas kohtusüsteemil on valmidus sarnaselt pronksiööga tegutseda ja kas selle tagamine vajab organisatsioonilist või õiguslikku regulatsiooni.

R. Aeg lisab, et see teema on Sise- ja Justiitsministeeriumi kohtumisel päevakorras ja kokkulepet ei ole seni saavutatud, kuivõrd taheti kohtute arvamust. Pronksiööl oli tegemist Eesti elanikega, aga antud juhul on tegemist olukorraga, kus siia tulevad teise riigi elanikud. Memos on välja toodud asjaolud, millal võib isikuid kinni pidada. Selge on aga, et kui üle piiri tuleb suur hulk inimesi, siis asjaajamine võtab aega. Kas halduskohtud on võimelised suurt massi läbi töötama või on vaja läbi arutada potentsiaalne võimalus, et sellises olukorras kasutatakse töölähetust? Kui tänases õiguskorras hoitakse isikuid kinni üle 48h, siis on riigil probleem. Seaduse raamides tuleb püsida või muuta regulatsioone selliselt, et teatud juhtudel 48h reeglit laiendatakse. Siseministeeriumi soovitud 7 päeva on ilmselgelt palju. Võimalus on ka jõuda kokkuleppele, kuidas töökorraldust muuta, et jääda 48h piiresse.

V. Kõve leiab, et kohtutoimkonna poolt välja pakutud kohtuasjade ümberjagamine ja töölähetus võiks tulla kõne alla.

I. Pilving märgib, et täna ei ole kindlasti valmisolekut sellisel arvul menetlustoiminguid lühikese aja jooksul teha. Sisserändajate kinnipidamise kohta tuleb püstitada kohtusüsteemi ala, mis täna pole läbimõeldud. Ilma erakorralise seisukorrata praegu põhiseadus üle 48h kinni hoida ei luba ning heal juhul läheks teema eriolukorra alla, aga eriolukorra all põhiõiguste väljalülitamise klauslit ei ole, mistõttu saab see vaid kohtu loal toimuda. Menetlus ei pea olema kindlasti täiemahuline ning kui menetlus siduda eriolukorra väljakuulutamise valitsuse poolt, siis võiks see mingis olukorras lihtsustatud korras toimuda. See ei tohiks olla aga nagu kummitempel, kus täitevvõim esitab nimekirja inimestest ja kiiruga tuleb allkiri alla panna: inimestel tuleb ikkagi näkku vaadata, tuvastada põgenemisohud, tegeleda tõlgiteemaga jne.

M. Agarmaa märgib, et ka õiguskantslerile jõudis VTK ja oldi ettevaatlikult meelesstatud, kuivõrd VTK oli ebamäärane. VTK-s oli välja toodud ka, et välismaalase kinnipidamine ei olegi vahistamine ning sellele ei peaks kohalduma 48h reegel. Nii tõlgendada ei saa. Igasugune riigipoolne kinnipidamine on võimalik kohtu loata kuni 48h. Küll aga mõõnis Õiguskantsleri Kantselei, et ülekaalukate ühiskondlike hüvede tagamiseks võib mingeid mõõndusi teha, aga need reeglid ja proportsionaalne tähtaeg peavad olema selgelt läbi kaalutud ning 7 päeva ei tundu olema proportsionaalne. Eelnõud õiguskantslerile aga ei saadetud.

V. Kõve märgib, et vahistamise küsimus kerkis üles ka siis, kui pandi paika kinnisesse asutuse paigutamise reegleid ning leiti, et 48h reegel kehtib kõigi vahistamisega seotud olukordadele.

K. Härmand rõhutab, et tegemist ei ole põhiseaduse mõttes eriolukorraga. Eesti mõistes räägitakse tavalisest rahuajast, mingisugune katastroof on teises riigis. Mis puudutab praktilisi küsimusi, nagu näiteks tõlgi tagamine, siis tuleb arvestada, et politseis on asi juba menetletud.

I. Pilvingu sõnul ei sätesta seadus eriolukorra puhul, et juhtum peab Eestis olema.

K. Siigur märgib, et tõlgi küsimuses on praegu seaduses regulatsioon olemas ehk kohus saab esitada taotluse ja kohustada politseid tõlki leidma. Vaadata tuleb ka seda, et erinevalt täitevvõimust (nt politsei), kuhu on võimalik ressursi kergesti juurde tekitada (nt abipolitseinikud), siis kohtute puhul kohtunikke äkiliselt juurde tekitada ei saa. Tegelikult on just politseil vaja pikemat ilma kohtu loata isiku kinnipidamise tähtaega, mitte kohtutel, kuna kui kohus ei jõua 48h jooksul taotlust läbi vaadata, siis peab politsei isiku lahti laskma. Ei saa tekitada olukorda, kus politseil on toimingute tegemisega kiire, kuid tegelikult midagi ei tehta ja viiakse teema lihtsalt kohtusse, mille tagajärjel 48h jooksul jõutakse luba anda ilmselt väheste isikute osas ja siis tuleb inimesed lihtsalt vabastada.

V. Kõve sõnul on selle teema valguses äkki siiski hea mõte omada asenduskohtunikke, kes tekitaksid kohtunike reservi, keda on hea vajadusel rakendada (kasvõi pensioneerunud kohtunikud).

K. Siigur märgib, et seda reservi saab seaduse sättega tekitada ka olemasoleva kohtusüsteemi sees mingi pädeva kogu otsustuse alusel, kus näiteks Riigikohtu üldkogu otsustaks, et kõik I ja II astme kohtunikud lahendavadki politsei taotlusi kinnipidamiskeskusesse paigutamiseks. Täna see võimalik ei ole.

K. Härmand selgitab, et Siseministeeriumiga kohtudes peetigi eelkõige silmas töölahetuse küsimust, mis on kõige kiirem ja valutum lahendus. Kohtualluvus peab endiselt seadusega määratletud olema ja seda muuta kiiresti on problemaatiline, eriti kui veel öelda, et mingeid halduskohtu asju hakkaks tegema maakohus.

V. Lapimaa märgib, et ka kehtiva seaduse järgi on Riigikohtu üldkogu otsusega võimalik kohtunikku tema nõusolekul ühest kohtust teise üle viia (ka maakohtust halduskohtusse ja teistpidi). Seda saab ka tõlgendada nii, et üleviimine on tähtajaliselt. Kui selline olukord on, siis saab kohtusüsteem aru, et see on kohtute üdile probleem ja tuleb leida lahendus.

V. Kõve märgib, et ka Riigikohus on nõus appi minema.

I. Pilving soovib siiski üle vaadata eriolukorraga sidumine, kuna ta ei näe, et seaduse kohaselt peab olema kindlasti Eesti piirides mingi katastroof, kui mõjud on ikkagi Eestis. Isegi kui ei ole eriolukorrana defineeritav, siis saab olukorra kohtusüsteemi jaoks erisättega paika panna, millel on sarnane kaal. Seejuures ei tohi lubada, et antud situatsiooni kirjeldamiseks loodavat regulatsiooni hakatakse hiljem igapäevaselt kasutama. Peab olema rangelt piiritletud, mis juhtudel seda kasutada võib ja siis võib olla võimalik ka kohtuniku nõusolekust sõltumatu üleviimine ja lihtsam menetlus. Läbi tuleb mõelda ka praktiline pool – kes toimetab kohtunikud kriisikoldeesse.

V. Lapimaa sõnul oleks selles osas ametiabi korras vaja, et politsei, kellel on nagunii võimekus olemas, teenindaks ka kohtuid menetlejate kohale viimiseks. Ei kujuta ette, et kohtusüsteem hakkab eraldi eriolukorravõimekust tehnilises mõttes välja töötama.

K. Härmand uurib, kas ta saab õigesti aru, et pigem peaks Justiitsministeeriumi sõnum olema, et ilma kohtu loata ei saa isikuid kinni hoida rohkem kui 48h ning kohtupoolne teenus tagatakse erinevate juba olemasolevate organisatsiooniliste ja õiguslike meetmetega.

V. Kõve märgib, et seda eeldusel, et tuleb ümberjagamine või menetluslahetus, mis seda toetavad. Tõenäoliselt saaks asjad lahendatud ja kohtunikud mobiliseeruks, kuid kohtusüsteemi sõnum on, et niisama lihtsalt 48h reeglist mööda minna ei saa.

Otsus: KHN avaldab arvamust ilma kohtu loata kuni 7 kalendripäeva välismaalaste kinnipidamise kohta massilise sisserände olukorras.

KHN-i esimees annab täiendavalt teada, et Riigikohus planeerib järgmise kohtunike täiskogu juhtivteemaks „Digitaalsed lahendused kohtumenetluses“ ning küsib KHN-i liikmete arvamusi.

KHN-i liikmed nõustuvad, et järgmine kohtunike täiskogu juhtivteemaks võiksid olla digitaalsed lahendused.

Istungi lõpp 30.05.2019. a kell 15.58.

/allkirjastatud digitaalselt/

Villu Kõve
Juhataja

/allkirjastatud digitaalselt/

Signe Talalaev
Protokollija